

L'ECONOMIA BARCELONINA DURANT EL SEXENNI: ENTRE LES OPORTUNITATS D'ENRIQUIMENT I LES AMENACES DE LA LIBERALITZACIÓ

Albert Carreras

Universitat Pompeu Fabra

La historiografia del Sexenni és, essencialment, política. El Sexenni està definit políticament, i són les grans sotragades polítiques que l'han fet passar a la història. Tant és així que costa molt trobar-ne una simple descripció de l'economia. Acceptem que la brevetat de l'episodi ho justifiqui; tanmateix, podríem esperar més interès pels desenvolupaments de la política econòmica. Però només tenim el llibre d'Anton Costas, que és molt, però és lluny d'exhaurir la problemàtica. Alguns treballs, com ara els de Miquel Izard, ens il·luminen sobre els moviments de la patronal catalana. No res sobre el normal desenvolupament de l'economia. Les referències disponibles se centren en dos trets: la crisi econòmica de 1866-1867, molt intensa i que va ajudar a posar punt i final a la Monarquia d'Isabel II, i la permanent situació d'emergència en la que es va moure la hisenda de l'Estat. La combinació dels dos elements ha portat a suggerir interpretacions 'pessimistes' sobre l'economia del Sexenni. Sortiríem –no se sap quan– de la crisi de 1866 per entrar en la crisi fiscal. Sempre hi hauria hagut crisi econòmica.

La meua ponència es planteja capgirar completament aquesta perspectiva. Des del meu punt de vista, l'economia del Sexenni va anar molt bé. Són, probablement, els millors anys del segle XIX, no en termes absoluts, però sí en termes relatius a la resta d'Europa. Són els millors anys en termes de la sensació de prosperitat material que es devia tenir. En un treball anterior particularment poc difós, caracteritzava l'essència del fenomen contraposant la "prosperitat privada" a la "misèria pública". És ben cert que l'Estat va anar sempre molt curt de recursos i sempre amb massa compromisos per atendre, i que això el va portar a tota mena d'expedients d'urgència per fer front a les emergències. La sovintejada presència de l'Estat en el mercat de capitals demanant crèdit a tothom que li pogués oferir, i la repetida necessitat de privatitzar propietats públiques o de concedir monopolis per tal d'aconseguir recursos extraordinaris, ens hauria portat a pensar que tot anava malament. Doncs bé, la nova recerca suggereix fortament que no, que l'economia privada anava molt bé.

La recerca d'una generació d'historiadors econòmics d'orientació quantitativista ens ha permès anar reconstruint moltes dades –estimacions més o menys sòlides, en realitat– per a molts elements de l'activitat econòmica. L'estimació que Prados de la Escosura fa de l'evolució del PIB al cost dels factors, a preus corrents, és la següent (1868=100):

1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874
118,2	100	92,3	100,1	107,5	123,4	131,7	128,6
	-15,4%	-7,7%	+8,5%	+7,4%	+14,8%	+6,7%	-2,4%

Prados de la Escosura (2003: taula A2.7).

De fet, la crisi de 1866-1867 va ser molt forta, i va fer davallar el PIB fins l'any 1869, a una velocitat que probablement era incompatible amb qualsevol règim polític. Però del forat de 1869, se'n surt amb energia: dos anys de creixement important (1870 i 1871), un any de creixement extraordinari (1872), i un altre de creixement bo (1873). Només el 1874 la trajectòria es trenca, amb una crisi incomparablement més petita que la patida el 1868 i el 1869.

Algú podrà preguntar si tot això no és més que un miratge monetari. La resposta haurà de ser que, efectivament, es tracta de dades en pessetes (sí, des de 1868 en pessetes) corrents, però que –com és ben sabut– al segle XIX hi ha una gran estabilitat de preus. Pot ser així amb la forta crisi que es va viure? No ben bé. Els preus van caure molt. La crisi va tenir una forta component bancària i va destruir molt diner, fins al punt de fer baixar els preus. Un cop deflactem, ens trobem que la sèrie del PIB real té el següent comportament (1868=100):

1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874
111,2	100	103,1	105,7	114,1	129,9	141,4	129,6
	-10,1	+3,1	+2,5	+7,9	+13,8	+8,9	-8,3

Prados de la Escosura (2003: taula A3.6).

El perfil és diferent. La crisi es remunta abans en termes reals que en termes monetaris, i l'etapa més expansiva es desplaça cap a 1872 i 1873. Tanmateix, la crisi de 1874 ara apareix com més dura.

A la ponència explicaré amb més detall d'on surt aquest creixement (quins sectors el generen). Veurem que el cicle té una forta base agrària, que la indústria aprofita força bé, amb una caiguda i una expansió més moderades, i que els serveis experimenten –com és habitual– un comportament molt més estable. L'anàlisi sectorial ens il·luminarà sobre els interessos productius que estaven en joc, i podrem entrellucar, ni que sigui en transparència, quina era la posició de Barcelona. També podrem veure quines van ser les pautes de despesa, i com el consum privat va ser el que més va créixer. Fins i tot podrem deduir que el consum que més va créixer va ser el consum alimentari. Dit ras i curt: durant el Sexenni el menjar no va faltar mai. La penúria alimentària de la crisi de 1866-1867 ningú no la volia recordar. El benestar econòmic es va esmerçar, abans que res, en menjar més. Invertir era més arriscat. Les perspectives polítiques del Sexenni van ser sempre incertes; i, quan les expectatives fallen, no s'inverteix. Hi havia diners, però es van gastar en despesa corrent.

Quin paper li va tocar a Barcelona? La meva hipòtesi és que la prosperitat material va ser força general, però més espectacular a les regions agràries de l'interior i del litoral mediterrani. Probablement la màxima prosperitat s'esdevingué a la meitat meridional de la Península, on les collites devien ser, pel que sabem, més abundoses. Barcelona, com a plaça industrial i de serveis, s'havia de veure afavorida per aquesta prosperitat, però força menys del que esperaven, i menys del que devia esdevenir-se a l'interior de Catalunya. La producció tèxtil gairebé no pujà. Tampoc la demanda de serveis avançats (transports, comunicacions, banca, assegurances, comerç majorista, etc.).

En l'ambient empresarial la confusió havia de ser gran. Un model de creixement industrial, perfectament ben descrit en els treballs de Pere Pascual, arribava a la seva fi, i no es veia clar quin seria el nou model. Les oportunitats de negoci devien existir, però ni eren evidents ni estaven a prop. Les amenaces eren ben concretes: crisis industrials, treballadors acomiadats. Les iniciatives més afortunades es van formar ben lluny de Barcelona, a Cuba i en la cort dels Borbons. L'economia barcelonina va estar força espantada, i podria ser que més per la sorpresa de veure com els altres progressaven que pel propi estancament.

Catalunya es devia sentir menys afavorida que la mitjana. El canvi de política aranzelària desafiava moltes de les seves fortaleses industrials, sense que l'alternativa es veiés clara. Podria ser que l'activisme polític català d'aquells anys estigués motivat per una frustració d'expectatives. A diferència d'altres períodes, potser aquest activisme va generar menys recels perquè Barcelona –i Catalunya– no apareixien com a econòmicament dominants, ans com a econòmicament amenaçades.